

METODOLOGIA ACTIVITĂȚII DIDACTICE DIN PERSPECTIVĂ ACȚIONALĂ

Silvia NUȚA, Steluța POSTOVANU

Catedra Limba Franceză

Differentes étiquettes ont été utilisées pour définir la stratégie d'apprentissage et, parmi celles-ci, nous retrouvons: une technique d'apprentissage, une démarche consciente, un plan d'action en vue de résoudre un problème, une habilité dont on prend conscience.

Aujourd'hui, on s'entend à dire que les stratégies d'apprentissage sont des démarches conscientes mises en oeuvre par l'apprenant pour faciliter l'acquisition, l'entreposage et la récupération ou la reconstruction de l'information. Le développement de la compétence communicative suppose le développement parallèle des compétences linguistiques et pragmatiques de l'apprenant.

Secolul XX și, mai ales, a doua jumătate a acestuia a însemnat pentru didactică preocupări mai intense, chiar investigații științifice cu privire la problematică și sistemul său conceptual. Asemenea preocupări s-au aflat sub influența gândirii psihopedagogilor A.Binet, W.A. Lav și E.Meumann.

Noile demersuri în didactică, utilizarea achizițiilor psihologiei copilului și abordarea experimentală a problemelor ei specifice nu a însemnat nicidecum renunțarea și nici discreditarea a ceea ce fusese validat ca eficient pentru instruire și educație.

Aplicarea în sistemul școlilor noi a didacticii moderne, care este o didactică psihologică și activă, a realizat trecerea de la didactica preponderent normativă la didactica explicativă și normativă, generând un salt necesar în dezvoltarea sa.

În prezent, problematica didacticii se constituie, grație cercetării științifice proprii, într-un corp unitar de cunoștințe, în stare să dirijeze și să ușureze realizarea obiectivelor formării omului prin mijlocirea instruirii, autoinstruirii și a pregătirii continue a adulților. Aceste cunoștințe se referă la noțiuni, concepte, principii, norme didactice valabile pentru toate obiectele de studiu și pentru toate tipurile și gradele de școli.

Complexitatea problematicii instruirii este în creștere, atât în plan vertical, cât și orizontal. Extinderea cercetărilor în adâncime are rolul de a furniza clarificări din punct de vedere logic, sociologic și psihopedagogic, iar pe orizontală – de a extinde aria sa de cuprindere: de la obiective, conținut, principii, tehnologie didactică până la tipul de arhitectonică școlară și până la relația cu factorii umani și tehnici implicați în procesul didactic. În prezent, didactica încearcă să-i arate profesorului că poate spera să obțină binomul educațional prin învățământ, avându-se în vedere circumstanțele date și resursele de care dispune.

Multitudinea, varietatea și intensitatea cercetărilor de didactică sunt generate de cererea de instruire și educație școlară și extrașcolară, exprimată în zilele noastre în forme și grade nemaiîntâlnite, de progresul științelor, mai ales al celor relevante pentru didactică și de cuceririle tehnicii.

Schimbările presupun și reformarea radicală a sistemului educațional. Concomitent, în politica reformei educaționale renovarea curriculumului ocupă o poziție prioritară.

Se preconizează un model de învățământ universitar formativ mobil și flexibil, cu disponibilități multiple de modificare și reglare funcțională, de adaptare la mutațiile continue ale realității. Un astfel de model va impune un ansamblu nou și flexibil de obiective care vizează formarea cunoștințelor fundamentale, a competențelor profesionale. Universitatea va trebui să ofere modele de gândire și acțiune, tehnici de muncă intelectuală și de inserție socială, modele de adaptare, capacități comunicative, inclusiv într-o limbă străină [1].

Din dorința de a se asigura, atât la nivelul discursului teoretic, cât, mai ales, la nivelul praxisului educațional, o reală și o semnificativă deplasare de accent de pe dimensiunea informativă pe cea formativă a procesului de învățământ, noua viziune curriculară nu mai centrează acțiunea educațională pe conținuturi, ci pe formarea de competențe educaționale complexe și variate. Nu este vorba numai despre competențe intelectuale/cognitive, ci și despre competențe psihomotorii și afectiv-atitudinale, toate aceste categorii asigurând caracterul funcțional al cunoștințelor și al achizițiilor studenților, care vor putea fi aplicate în contexte situaționale noi.

Ca vectori principali în desfășurarea procesului didactic vor fi considerate metodele, procedeele și strategiile didactice operaționale acțional-euristice și mijloacele auxiliare în vederea formării personalității studenților în conformitate cu idealul educațional.

Aplicarea diversificativă a metodelor de învățare, de evaluare a rezultatelor facilitează trecerea de la o activitate la alta, de la un nivel cognitiv la altul, de la concret la abstract și invers, dinamizează, în ansamblu, gândirea viitorului specialist. Activitățile creative, învățarea independentă, individuală vor oferi studenților stimularea afirmării și dezvoltarea inițiativei și inovației, a fanteziei și inteligenței creatoare, îi vor pregăti pentru cerințele ce evoluează rapid, deosebit de schimbătoare ale epocii moderne, pentru adaptarea lor activă și creatoare la transformările funcțiilor socioprofessionale.

Promotorii „noilor idei” preconizează restructurări substanțiale în desfășurarea procesului didactic, având ca cerințe fundamentale următoarele elemente:

- a) activitatea practică – sursă principală de cunoaștere a studentului;
- b) la baza procesului instructiv – satisfacerea trebuințelor de cunoaștere ale studentului;
- c) conținutul și metodele de lucru trebuie să fie determinate de interesul studentului;
- d) profesorul este organizatorul activității studentului.

Analizând aceste cerințe, putem concluda că la baza lor există aceeași idee – activismul studentului. Principalul instrument în valorificarea tendinței spre activitate și efort propriu al studentului sunt metodele active.

Este evident că învățământul de mâine va fi cel centrat pe elev, bazat pe participarea activă a acestuia. Trecerea de la învățământul actual, centrat pe profesor, la învățământul centrat pe elev va duce la formarea unor tineri autonomi, responsabili, creativi, capabili de a-și exprima punctul de vedere și de a evolua rapid în viitor.

Actualmente, științele educației se orientează spre componentele conținutale și procesuale: obiective, conținuturi, metode, forme, mijloace, evaluare, concepute ca un tot unitar.

În cadrul tehnologiilor didactice componentele constituente pot avea diferite niveluri de expresivitate; mai frecvent se modifică aspectele procesuale, iar cele conținutale se modifică numai în plan structural, cantitativ, logic. În acest context, obiectivele determină aspectul procesual, deși uneori și schimbarea metodelor implică renovarea obiectivelor și conținuturilor educaționale.

Învățământul contemporan deschide în fața cadrelor didactice posibilități mari de selectare a sistemelor, tehnologiilor, programelor și strategiilor de instruire.

În prim-plan se plasează obiectivele de dezvoltare intelectuală, care presupun, în parte, capacitatea individului de a căuta independent, de a însuși noi cunoștințe și noi informații.

În teoria și practica pedagogică procesul respectiv este corelat cu strategii active/interactive de învățare. Ca modalități ale activității, unele strategii necesită participarea dominantă a profesorului (expunerea orală, lecția, discuția etc.); participarea studentului (exerciții, lucrul individual, în grup etc.); strategii binare ce presupun acțiunile intercorelate ale profesorului și studentului (metode euristice, problematizate etc.).

Cercetările actuale demonstrează elocvent prioritatea strategiilor active de învățare care îl pun pe elev în situația de participant activ la procesul de instruire-învățare. J.Piajet și P.I. Galperin subliniază că dezvoltarea intelectuală se realizează prin intermediul activității și prin activitate. În opinia lui J.Piajet, strategiile active formează autodisciplina, dezvoltă voința, interesul, independența [2].

Lecția eficientă întotdeauna reperează pe strategii interactive și realizează spontan nevoile studenților în activitate dacă ele au la bază un suport tehnic (banda video, magnetofonul etc.). Strategiile interactive constituie temelia pedagogiei creative.

Premisele științifice de bază ale dezvoltării strategiilor interactive de învățare sunt două idei fundamentale:

- la temelia cunoașterii și gândirii este acțiunea;
- gândirea poartă un caracter operațional.

Pornind de la aceasta, cunoașterea este interpretată ca acțiune intelectuală care anticipează acțiunea concretă obiectuală. Operațiile de gândire se formează în baza acțiunilor obiectuale existente, drept consecință a interiorizării lor și a transferului în planul gândirii. În practica instruirii, procesul interiorizării are o semnificație importantă, deoarece duce la formarea operațiilor de gândire și a noțiunilor noi.

Acțiunile externe devin elemente constructive ale gândirii și ale conținutului ei (cunoștințele, ca și gândirea, sunt produse ale anumitor activități). De aici rezultă principiul învățării în baza activității.

Învățarea eficientă este posibilă în condițiile activității independente de gândire. Cunoștințele și priceperile achiziționate, mediatizate de astfel de acțiuni, presupun o învățare activă.

D.Rusubel semnalează că metodele active transformă contactul subiectului cu noul material în formă activă de instruire-învățare. Importantă este anume participarea activă a însuși subiectului la actul învățării.

În funcție de aceasta, pe cât strategiile contribuie la mobilizarea eforturilor personale în corespundere cu resursele cognitive și energetice ale studentului (curiozitate, interese, inițiativă etc.), pe atât ele pot fi numite strategii active de instruire (sau viceversa).

Deseori, prin strategii interactive se înțelege individualizarea procesului de învățământ, activitatea colectivă sau în grup. Spre deosebire de această abordare, psihologia și pedagogia contemporană pornesc de la premisele că toate acțiunile intelectuale sunt socializate la nivelurile intra- și interindividuale și constituie un proces unitar, ceea ce orientează pedagogia activă spre căutarea diferitelor forme de individualizare a instruirii. Elaborarea complexului de strategii active, în contextul cărora studentul va acționa la nivelul posibilităților sale potențiale, presupune intercorelarea instruirii independente cu cea în echipă, în grup etc.

Actualmente, schimbările progresive care se produc în sistemele educaționale au servit drept factor important la dezvoltarea metodologiei și a metodelor instruirii. Unele din ele, nefiind eficiente, au fost excluse din procesul de învățământ, altele au preluat noi calități și au devenit bază a noilor tehnologii educaționale.

Nici o reformă a sistemului de învățământ din ultimele decenii nu s-a produs fără schimbarea metodelor de instruire. „Succesul oricărei reforme a învățământului depinde de metodele de instruire. Chiar și cea mai bună proiectare nu va fi viabilă dacă nu va fi însoțită de schimbările corespunzătoare în domeniul tehnologiilor educaționale”, – a menționat J.Piajet [3].

Direcțiile principale ale modernizării metodelor de predare/învățare sunt corelate cu dezvoltarea sistemului de învățământ în ansamblu: schimbarea radicală a paradigmei educaționale, rolul crescând al științei și tehnicii în societate.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, este necesar ca profesorul să transpună intențiile în acțiuni didactice concrete, respectiv să detalieze sarcinile pe care elevii le au de îndeplinit. Pentru aceasta el dispune de proceduri acționale și cognitive specifice fixate în memorie prin experiență și prin studiu individual: strategii, tehnici, metode, procedee de predare – componente care alcătuiesc repertoriul abilităților de predare. Acest repertoriu ia o formă concretă în fiecare activitate didactică și se obiectivează în demersuri didactice efective, care au drept rezultat modificări în structurile cognitive, afective ale elevilor. Grație percepției profesorului, monitorizării anumitor reacții ale elevilor și evaluărilor, se elaborează ansamblul de criterii care urmează să fie aplicate în selecția metodelor didactice cele mai adecvate și apoi în realizarea efectivă a secvențelor de instruire și educare.

Deci, în această abordare modernă, tehnologia instruirii semnifică un mod sistematic de proiectare, realizare și evaluare a întregului proces de învățare și predare, în concordanță cu obiectivele pedagogice asumate. Cu alte cuvinte, tehnologia instruirii își propune, în principal, următoarele:

- să deplaseze accentul mai mult spre învățare și spre rezultatele învățării decât spre predare;
- să asigure un mediu propice pentru învățare;
- să structureze, să argumenteze și să organizeze conținuturile instruirii, în așa fel încât acestea să poată fi integrate în structurile cognitive ale elevilor;
- să proiecteze strategii optime, adevărate de predare, învățare și evaluare;
- să integreze mijloacele de instruire în procesul de predare-învățare.

Tehnologia instruirii reprezintă un concept integrativ și dinamic, alcătuit din două subdiviziuni mai mari: metodologia activității didactice, mai bine dezvoltată și cu o istorie mai îndelungată și mijloace de învățământ, o diviziune foarte dinamică și cu influențe semnificative asupra tuturor componentelor procesului instructiv-educativ.

Referințe:

1. Curriculum de bază. - Cimișlia: Editura TIPCIM, 1977, p.8.
2. Piajet J. Psihologie și pedagogie. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p.78.
3. Ibidem.

Alte surse:

1. Bergher G. Omul modern și educația sa. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
2. Huberman A.M. Cum se produc schimbările în educație: contribuție la studiul inovației. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
3. Cergăh I. Metode de învățământ. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
4. Ionescu M. Educația și dinamica ei. - București: Tribuna Învățământului, 1998.
5. Mândăcanu V. Tehnologii educaționale moderne. Vol.III. - Chișinău, 1994.

Prezentat la 07.05.2012